

Марія Редьква

Ягеллонський університет, Краків (Польща)

ORCID: 0000-0002-1981-8510

e-mail: mariya.redkva@uj.edu.pl

ІМЕНА ТА ВАРІАНТИ ІМЕН ДВОМОВНИХ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ, ЯКІ МЕШКАЮТЬ У ПОЛЬЩІ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ НАЗИВАННЯ

NAMES AND NAME VARIANTS OF BILINGUAL UKRAINIAN CHILDREN LIVING IN POLAND: SOME ASPECTS OF NAMING

Анотація: У статті проаналізовано деякі аспекти вживання імен та варіантів імен українських двомовних дітей, які народилися у 2012–2024 рр. та мешкають у Польщі. Мета статті – з'ясувати, які імена вибирають батьки для дітей, як адаптують форму запису та які варіанти імен, зокрема зменшено-пестливі, використовують у щоденному житті вдома, в освітніх закладах, який варіант обирають діти, коли представляються тощо. Зібраний та опрацьований матеріал із застосуванням соціолінгвістичних методів дослідження продемонстрував роль імені в ідентифікації та визначенні ідентичності дитини в іншомовному середовищі. Основою дослідження була анкета для батьків/ опікунів дітей, що охоплювала десять запитань. Імена, як й інші мовні одиниці в дво/ багатомовній ситуації зазнають інтерференції та змінюють свою первинну форму залежно від обставин та мовного середовища. Здійснений соціономастичний аналіз показав роль та місце імен в багатомовній ситуації та їхнє значення в окресленні своєї ідентичності за кордоном.

Ключові слова: ім'я, варіант імені, демінутив, соціономастика, двомовні діти.

Abstract: The article deals with researching of the names and their variants of bilingual/ multilingual Ukrainian children who were born in 2012-2024 years and live in Poland. The purpose of the article is to find out what names parents choose for their children, how they adapt their writing forms and what variants of names, including diminutives, are used in everyday life at home, in educational institutions, which variants children choose when introducing themselves, etc. The material is collected and processed using sociolinguistic research methods demonstrated the role of names in identifying and defining the identity of a child in a foreign language environment. It is based on a questionnaire for parents/ caregivers consisting of ten questions. Like other linguistic units in a bilingual/multilingual situation, names are influenced by interference and change their original form depending on the circumstances and the linguistic environment. This socio-onomastic analyse demonstrates role and place of first names in bilingual or multilingual situation and their meaning in children self-identity abroad.

Keywords: first name, name variant, diminutive, socio-onomastics, bilingual children.

1. Вступ

Ім'я як важливий чинник ідентифікації людини у всі часи займало вагоме місце у суспільстві, культурі та мові. Вибір імені, його варіантів, зміна форм звертання залежно від віку та ситуації є невід'ємною частиною життя людини у соціумі. Дослідженню імен як знаків ідентифікації та ідентичності присвячено багато досліджень з різних галузей. Так, у 60-х рр. XX ст. Гордон Оллпорт зазначав: *Упродовж усього життя найважливішим чинником нашої самоідентифікації залишається наше ім'я* (Переклад з англійської – М.Р.) (Allport, 1961, p. 117). Крім самоідентифікації, ім'я, як стверджує Асsem Акшолокова, символізує ідентичність індивіда. Також часто ім'я відображає індивідуальні якості та характер людини, відображає певні асоціації, пов'язані з його носієм (Переклад з англійської – М.Р.) (Aksholakova, 2014, p. 465). Проблема імені в соціономастичному аспекті ґрунтовно висвітлена у працях фінської мовознавиці Террі Аїніали (Ainiala, 2016), в яких авторка аналізує ім'я не лише як мовну одиницю, а й як культурний та суспільний знак. Емілія Олдрін розглядає вибір імені як формування ідентичності з погляду батьків. Авторка стверджує, що обираючи ім'я для своєї дитини, батьки не відтворюють якихось соціальних структур, а беруть активну участь у формуванні певних соціальних значень та створенні себе і своєї дитини як частини цих структур. При наданні імені дитині батьки отримують мовні ресурси, які можна використовувати для конструювання цілої низки соціальних значень, зокрема погляди батьків на себе, на суспільство і важливі та корисні цінності в ньому, а також на можливе або бажане майбутнє дитини (Aldrin, 2017, 47). Гульбранд Альхау та Мінна Саарельма проаналізували особливості надавання імен дітям у фінських та мішаних фіно-норвезьких сім'ях, що проживають у Норвегії – з якого національного іменника вибирають ім'я для дитини, як адаптовують до мови середовища та двомовної ситуації в сім'ї тощо (Alhaug, Saarelma, 2017).

У кожній мові та етнічному просторі сформувався національний іменник, адаптований до правил цієї мови. Значна частина імен під впливом християнської традиції присутня у багатьох мовах з незначними відмінними рисами, продиктованими особливостями певної мовної системи. В українській антропонімії першим науково опрацьованим словником імен вважають словник *Крестные имена людей*, який було видано у 1909 р. як додаток до четвертого тому *Словаря української мови* за редакцією Бориса Грінченка. Уже в радянській Україні в 1954 р., під редакцією Іллі Кириченка вийшов друком перекладний словник *Українсько-російський і російсько-український словник власних імен людей*, укладений Ніною Дзятківською, Сергієм Левченком, Ларисою Скрипник. Згодом він був доповнений та перевиданий у 1961 р., 1967 р., 1972 ., 1976 р. У 1986 р. вийшов словник-довідник *Власні імена людей*

авторства Н. Дзятківської та Л. Скрипник під загальною редакцією Віталія Русанівського, в якому описано значний пласт поширених українських імен та їхніх варіантів, етимологія, значення, приклади вживання (виправлені та доповнені перевидання словника побачили світ у 1996 р. та 2005 р.). Цей словник-довідник та *Словник українських імен* І. Трійняка (Трійняк, 2005) сьогодні є основними науково опрацьованими джерелами українського іменника, на основі яких можна порівняти репертуар імен та їхніх варіантів. Павло Чучка уклав історично-етимологічний словник *Слов'янські особові імена українців* (Чучка, 2011), у якому подано широку картину давнього слов'янського іменника та його відображення в антропонімії системі сьогодення. Проблеми особових імен в українському антропоніміконі присвячені численні публікації Романа Остаха, для прикладу, номінація людей на Наддністрянщині (Осташ, 1996). Польська дослідниця Ірена Митнік проаналізувала з історичної перспективи традиційні імена на Холмщині (Mytnik, 2019) та Волині (Mytnik, 2010). Також науковиця постійно звертається до теми українсько-польських мовних контактів, зокрема й у традиціях надавання імен (Mytnik, 2014). У сучасних мовознавчих студіях поширені дослідження іменника у визначеному регіоні в певний період, як наприклад, праці Лесі Дуди *Імена львів'ян першої половини ХХ ст. Частотний словник-довідник* (Дуда, 2020) та Ніни Свистун *Динаміка антропонімікону м. Тернополя ХІХ-ХХ ст.* (Свистун, 2017).

Згадані вище праці є важливою основою для дослідження іменника і порівняння процесів та явищ, які виникають під впливом різних суспільних, історичних, а отже, й мовних процесів. Повернення до вжитку давніх імен та розвиток їхніх нових варіативних форм, запозичення імен з контактних мов та адаптація їх до української мовної системи тощо. Ці процеси відбуваються не лише в середовищі однієї мови, а й розширюються в умовах контакту з іншими мовами. В іншомовній ситуації в умовах еміграції зміни іменника зумовлені міжмовною інтерференцією. Серед типових явищ варто виокремити форми запису та транслітерації офіційних імен, наприклад, запис згідно з прийнятою в Україні транслітерацією чи адаптація до графічної системи конкретної мови, використання форм та варіантів споріднених імен, прийнятих у мові середовища, застосування словотвірних моделей мови середовища – це явище найчастіше спостерігається у творенні зменшено-пестливих форм імен. Продуктивні імена розширюють репертуар форм і в рідномовній ситуації, що відстежують соціономастичні дослідження, а в чужомовній і поготів.

У сучасних умовах масової міграції українців за кордон постала проблема ідентифікації в іншомовному середовищі, адаптації імені до інших мов та культур, вибір запису імені тощо. Для дослідження цих питань доцільно використовувати соціономастичні методи дослідження, які ґрунтуються на

анкетуванні та опитуванні, як ім'я функціонує в реальних обставинах. Ми здійснили дослідження іменника українських дітей, які сьогодні проживають на території Республіки Польща, з огляду на значну кількість українських мігрантів у цій країні, що зумовлює широку експозицію українського іменника в польськомовному середовищі.

Мета дослідження – визначити репертуар імен та варіантів імен українських дітей, які мешкають у Польщі, дослідити такі аспекти, як: вибір імені дитини, адаптація імені відповідно до умов середовища, форма запису та варіант транслітерації, варіанти імен, якими послуговуються вдома та в офіційній сфері, зокрема в школі, дитячому садку тощо. Важливим питанням також є самоідентифікація дитини – який варіант вона обирає, коли представляється. За умов двомовної чи багатомовної ситуації вибір імені, особливо в дитячому віці, значною мірою окреслює її ідентичність.

2. Методологія та матеріал дослідження

Існує кілька способів збирання матеріалу для дослідження іменника за кордоном, зокрема на території Польщі: а) дослідження реєстру імен (наприклад, на основі реєстрації у консульстві/посольстві); б) дослідження записів метричних книг протягом визначеного періоду в українській греко-католицькій чи православній церквах; в) анонімне опитування респондентів; г) анкетування та проведення інтерв'ю.

Перші два наведені вище методи ефективні для статистичного нагромадження матеріалу, відстежування змін в іменнику тощо. Однак матеріал, зібраний на основі цих джерел, не відтворює особливостей функціонування імені в реальних умовах, тобто соціолінгвістичного аспекту вживання імені. Ми створили електронну анкету у форматі GoogleForms, адресовану батькам/опікунам дітей. На основі цих анкет ми отримали інформацію про офіційні та неофіційні варіанти імен, мотивацію вибору імені, тобто індивідуальний досвід, мовний та міжмовний, культурний і суспільний аспекти вживання імені.

В анонімному онлайн анкетуванні взяли участь батьки 50 двомовних українських дітей, що народилися у 2012–2024 рр. Вибір саме цих років зумовлений найбільшими хвилями міграції українських сімей до Польщі. Діти-носії імен народилися в Польщі або емігрували у ранньому віці, тому всі вони дво- або багатомовні, зважаючи на родинні обставини.¹ Анкета складалася з наступних запитань: 1. Рік народження дитини. 2. Місце народження

¹ В опитуванні не брали участі представники української національної та етнічної меншин, які проживають на території Польщі, оскільки мовний та соціокультурний підходи до вибору імен у цих групах відрізняються від підходів нової еміграції.

дитини (країна, місто, село). 3. Актуальне місце проживання (країна, місто, село). 4. Офіційне ім'я/ імена дитини. 5. Який варіант запису імені використовуєте в офіційних документах (записати). 6. Чи адаптовуєте запис імені до польської транслітерації? 7. Які варіанти імені використовуєте вдома? 8. Які варіанти імені використовують у школі/ дитячому садку? 9. Який варіант/ варіанти імені використовує дитина, коли представляється? 10. Додаткові спостереження/ інформація.

3. Аналіз матеріалу

Незважаючи на порівняно невелику вибірку здійснене мікродослідження показує основні тенденції вживання та використання імен українських дітей в польськомовному середовищі – яких змін зазнають імена з огляду на орфоепічні та орфографічні особливості адаптації до домінантної мови, як ім'я визначає самоідентифікацію дитини (особливо цінними для цього аспекту виявилися коментарі та примітки батьків, які наведемо нижче).

Частина дітей, залучених до опитування, народилася у Польщі, зокрема, у Кракові (20), у Познані (3), у Варшаві (2), в Грудзьондзі (2), у Торуні (1), у 3 анкетах не було зазначено населеного пункту; в Україні – Київ (10), Львів (3), Дніпро (2), Житомир (1), Ужгород (1), Кропивницький (1), Запоріжжя (1), в 1 анкеті не було зазначено населеного пункту. Станом на вересень 2024-го р. троє дітей з досліджуваної групи, які народилися та проживали у Польщі, повернулися в Україну.

Аналіз іменника українських двомовних дітей, що проживають у Польщі, розпочнемо з розгляду офіційних варіантів імен. Запис імен ми подаємо так, як зазначили респонденти в анкеті.

Офіційне ім'я/імена дитини: *Александр, Анна, Андрій, Антоній Роберт, Богдана/ Bohdana, Вікторія Анна, Вільям Кароль, Георгій, Даміан, Данііл, Діана, Емілія, Євген (Yevhen), Злата, Зорян/ Zorian, Катерина, К'яра Марія, Ліліана, Маргарита /Marharyta, Марсель /Marsel, Марта, Мар'ян /Marian, Матвій, Мирослав, Назар, Олівер Фридерик, Станіслав; Julia (2), Adrian, Aleksander Julian, Anna (3), Anastasiia, Anastazja Zofia, Anastazja, Davyd, Eliza, Hryhoriy, Leon, Maria, Mykhailo, Orest, Polina, Roman, Seweryn, Sofia, Viktor, Weronika, Yehor, Yurii.*

Наведений іменник демонструє розмаїття імен, серед них найпопулярніші – Анна та Анастасія. Спостерігається надавання подвійних імен за західною традицією – *Антоній Роберт, Вікторія Анна, Вільям Кароль, К'яра Марія, Олівер Фридерик, Aleksander Julian, Anastazja Zofia*. Усі діти з цими іменами народилися в Польщі, троє з них – у мішаних польсько-українських шлюбах (що відомо з додаткової інформації від респондентів).

Більшість імен характерна для польського та українського антропоніміконів з невеликими фонетичними відмінностями, що відповідають рисам окремих мов, наприклад: *Анна, Марта, Мар'ян, Юлія* тощо. Частина імен рідкісна для обох іменників, зокрема: *Еліза, Вільям, К'яра, Марсель* або притаманні польській системі називання – *Зофія, Леон* тощо. Респонденти записували офіційний варіант імені українською або латинськими літерами, у більшості випадків згідно з офіційно прийнятою українським законодавством системою транслітерації – *Anastasiia, Davyd, Hryhoriy, Marharyta, Mykhailo, Yehor, Yevhen, Yurii* тощо. Запис частини імен адаптовано до правил польської мови, зокрема імена дітей, що народилися в Польщі – *Anastazja, Julia, Maria, Sofia, Weronika* тощо. Перелік демонструє, що 50% респондентів записали імена українською мовою, подаючи у кількох прикладах запис латинською абеткою. Це засвідчує двомовну ситуацію не лише в щоденному житті, а й у формальних справах. Зазначимо, що в інструкції до анкети не було сказано нічого про мову запису. Опитування засвідчило дуальність світу в іншомовному середовищі та паралельне вживання офіційних форм імен залежно від сфери.

Вагомою частиною дослідження є демінутивні форми, ця індиферентність зумовлена тим, що варіанти імен адресовані дітям – саме тому репертуар зменшено-пестливих форм доволі різноманітний. Лише до кількох імен не подано демінутивних форм: *Давид, Даміан, К'яра, Марсель, Мар'ян, Матвій*. Порівняймо наведені у відповідях зменшено-пестливі форми аналізованих імен: *Александр – Алекс, Андрій – Андрійко, Анна – Аня/ Ганнуса/ Анулька, Антоній – Антось/ Антек, Вероніка – Вера/ Веронічка/ Верка, Вікторія – Вікі/ Вітуса/ Вікуся, Вільям – Вільямко/ Вільямчик, Віктор – Вітя/ Вітенька/ Вітюша, Григорій – Гриць/ Grześ/ Грицюнястий, Богдана – Дануся, Даниїл – Даня, Діана – Діанка/ Діашка/ Діаночка, Емілія – Еммі, Єгор – Єгорка, Євгеній – Жень/ рідше Женя, Злата – Златуся, Зорян – Зорянчик, Катерина – Катруся/ Катя, Леон – Леончик/ Леось, Ліліана – Ліля/ Лілюша, Марія – Марися/ Марічка, Маргарита – Марго/ Маргошик/ Рітуся, Мирослав – Мірек/ Мірусь, Михайло – Міша/ Михайлик, Назарій – Назарко/ Назарчик, Анастасія – Настя/ Настуся/ Настуня Настуньчик, Александер – Олесь/ Олек, Олівер – Оліверек/ Оліверко, Орест – Орестес, Поліна – Полінка/ Поля/ Пола/ Польця, Роман – Ромео/ Ромчик, Северин – Север/ Северинко, Софія – Соня/ Сонюсик/ Сонюся, Станіслав – Стас, Юрій – Юра; *Adrian – Adri/ Aduś/ Адріанчик/ Адусік/ Адріасік, Anna – Ania/ Aniuha/ Aniuśka, Eliza – Elizusia/ Elizka, Heorhiy – George, Julia – Julia/ Julka/ Julczyk/ Julitka, Marta – Martusia/ Tusia/ Tunia/ Martunia*.*

У цій групі наведено значно більше одиниць, що свідчить про широку палітру словотвірних засобів, які використовуються для творення варіантів імен. Загалом українська мова багата на експресивно-забарвлені афікси,

значна частина яких використовується в антропонімній системі. У цьому випадку вони виконують більше формотвірну функцію, оскільки виражають ставлення мовця до особи. Зібрані варіанти імен поділимо на кілька груп: 1) варіанти імен, утворені за допомогою традиційних для української мови формантів; 2) варіанти, утворені за словотвірними моделями інших мов, зокрема контактних; 3) варіанти, утворені шляхом усічення; 4) авторські варіанти.

До традиційних українських варіантів імен відносимо такі одиниці, як: *Андрійко, Ганнуся, Веронічка, Вітуся/ Вікуся, Дануся, Діанка/ Діаночка, Златуся, Зорянчик, Катруся/ Катя, Леончик, Марічка, Михайлик, Назарко/ Назарчик, Настя/ Настуся/ Настуня, Олесь, Полінка/ Поля, Ромчик, Северинко, Соня/ Сонюсик/ Сонюся*. Демінутиви утворені від офіційної форми за допомогою суфіксів *-к-, -ус(я), -ічк(а), -очк(а), -чик, -ик, -инко* суфіксальним способом (*Андрійко, Златуся* та ін.) або поєднанням усічення та суфіксації (*Вікторія – Вікуся, Олександр – Олесь* тощо).

Загалом, більшість варіантів імен утворено за допомогою наведених вище суфіксів. Частина аналізованих одиниць утворена способом усічення, зокрема, кінцевої частини (апокопа): *Анна – Аня, Северин – Север, Станіслав – Стас, Юлія – Юля*; або початкової та кінцевої частин імені (апокопа й афреза) з додаванням демінутивного суфікса: *Анастасія – Настя, Богдана – Дануся*. Найменшу групу представляють варіанти, утворені шляхом усічення серединної частини імені (синкопа): *Адріан – Адусь* (синкопа + суфіксація), *Катерина – Катя* тощо.

Примітно, що демінутиви від таких нетрадиційних для слов'янського іменника одиниць, як: *Вільям, Олівер* утворено за допомогою питомо українських суфіксів *-чик, -к(о) – Вільямчик/ Вільямко, Оліверко*. Респондентка навела кличні форми аналізованих імен, що також відповідає нормам української мови: *Вільямку, Оліверку*.

Як показує зібраний матеріал, у багатомовній ситуації, крім питомо українських формантів, запозичують формотвірні елементи з контактних мов, завдяки чому творять нові одиниці, нетипові для українського іменника. Наведені нижче демінутивні варіанти імен запозичені з польської мови та адаптовані до запису українською графічною системою – *Алекс, Антек, Анулька, Вера/ Верка, Леось, Мірусь* тощо. Зафіксовано кілька варіантів імен, утворених за словотвірними моделями демінутивів у російській мові – *Вітенька/ Вітюша, Даня, Діашка, Єгорка, Жень/ Женя, Лілюша, Маргошик, Міша, Рітуся*, зокрема поширеного в російській антропонімній системі суфікса *-ш(а)*: *Вітюша, Лілюша*. В експресивно-забарвлених варіантах називання з вище зазначеним суфіксом *Діашка, Маргошик* спостерігається нагромадження демінутивних словотвірних засобів: *Діа + суфікс -ш- + суфікс -к (а), Марго + суфікс -ш- + суфікс -ик*. Ця тенденція помітна у творенні варіантів

дитячих імен, наприклад, ім'я *Софія* – зменшено-пестлива форма імені *Соня*, від якої утворено наступні форми з додатковими експресивними відтінками за допомогою афіксів *-ус(я)*, *-ик*: *Сонюся*, *Сонюсик*. Такі варіанти імен, як *Даня*, *Женя*, *Миша*, *Ріта*, що позначені впливом російської мови, увійшли до активного вжитку в Україні та часто сприймаються як нормативні форми. Це переноситься й на функціонування імен у багатомовному середовищі. Анкета не включала запитання про мови, якими послуговуються в родині, однак з огляду на популярність цих варіантів імен чинник вживання російської як однієї із мов спілкування – не обов'язковий.

Варіанти імен, запозичені з польської мови, або утворені за словотвірними моделями, типовими для польської мови, з'являються з огляду на мову середовища. Частина зафіксованих форм подібна до аналогічних форм в українській мові, тому часто наслідки інтерференції можна встановити лише на основі фонетичних рис форми, наприклад: *Антось*, *Вікуся*, *Леось*, *Польця* записані українською абеткою, визначити інтерференцію можна лише на основі вимови – наголос, якість м'яких свистячих тощо.

Очевидна інтерференція польської мови спостерігається в зміні наголошування українських імен та варіантів імен відповідно до правил польської мови. Крім спостережень, цей факт підтверджують респонденти в примітках до анкети – наголошування одиниць на передостанньому складі: *Зорян*, *Марго*, *Марсель*, *Мар'ян*, *Матвій* тощо.

Зафіксовано також варіанти імен, утворені за моделлю іменника англійської мови, зокрема: *Алекс*, *Вікі*, *Вілл*, *Віллі*, *Еммі*, *Адрі*, *Джордж*, що засвідчує вплив англійської мови на іменник та розширення варіативності імен окремого національного іменника. Умовне розширення варіантів відбувається і завдяки індивідуальним варіантам, які створюються ситуативно та, зазвичай, функціонують в межах сім'ї чи ширшої спільноти і прив'язані до носія імені. Ці одиниці позначені семантизацією імені, наприклад, *Георгій* – *George*, додатково респондентка пояснила, що не було жодної проблеми з наведеним варіантом імені у польському дошкільному закладі, оскільки в дітей воно асоціювалося з іменем персонажа з мультфільму *Свинка Пена*; *Євген* – *Женяцур* *Хижий Яцур*, домашній варіант імені зумовлений захопленням дітей у цій сім'ї темою динозаврів. До індивідуальних варіантів належать також *Григорій* – *Грицюнястий*, *Орест* – *Орестес*, *Роман* – *Ромео*.

Примітно, що у цьому переліку лише 4% одиниць записано польською мовою та, відповідно, подано польські демінутивні форми: *Aduś*, *Ania*, *Aniuha*, *Aniuśka*, *Elizusia*, *Elizka*, *Grześ*, *Jula*, *Julka*, *Julitka*, *Martusia*, *Tusia*, *Tunia*, *Martunia* тощо. На основі цього можна припустити, що більш експресивного значення варіанти імен у щоденному спілкуванні набувають саме рідною мовою батьків/опікунів та першою мовою дітей, і це підтверджує фіксація їх українською мовою.

Репертуар варіантів імен, які використовують у звертанні до дитини в школі чи дошкільному закладі, дещо відрізняється від домашнього. Наведемо зафіксовані варіанти зі збереженням правопису респондентів: *Алюшь* (демінутив від *Aleksander*, у польській версії – *Aluś*), *Андрі/ Анджей/* рідко *Андрій*, *Анте*, *Богдана/ Богданка, Вера, Вілл, Віллі, Емілія, Данііл, Діана/ Діана, Злата, К'яра, Ліліана/ Ліла/ Лілька, Мірек, Міша, Назар, Олек, Олівер/ Оліверек/ Олівек, Орест/ Орі, Поліна/ Полінка, Северинек, Юра; Аді/ Адуś, Anastazja/ Nastka, Anastazja, Ana, Ania* (3), *Damian, Davyd, Eliza, Elizusia, George, Grześ, Julka, Julka/ Julcia, Katia, Leon/ Leonek, Mårcel* (часто *Mårsel*), *Mårgo, Mårian, Marteczka, Marysia, Mårvii, Nastka/ Nastia, Romek/ Romuś, Sofia/ Sofijka, Staś, Viktor, Yehor, Zorian* (Зоріан)/ *Zorianek/ Zòrian, Żenia*.

Як засвідчує матеріал, для запису варіантів імен, що використовуються в громадських інституціях, респонденти використовують український та польський алфавіти однаковою мірою. Ця частина позначена вужчим репертуаром та більшою кількістю варіантів, притаманних польському іменнику: *Aluś, Анджей, Діана, Олек, Адуś, Anastazja, Damian, Davyd, Grześ*, або утворені за моделлю демінутивів у польській мові: *Анте, Лілька, Мірек, Оліверек/ Олівек, Северинек, Julka/ Julcia, Leonek, Marteczka, Romek/ Romuś* тощо. Незначна кількість варіантів утворена за моделлю англійських демінутивів, зокрема: *Андрі, Вілл/ Віллі, Орі, Аді*. Наведені одиниці засвідчують асиміляційні процеси, зумовлені іншомовними впливами.

Як ми зазначали вище, також ім'я є вагомим чинником самоідентифікації. Одним із ключових запитань анкети було запитання, який варіант/варіанти імені використовує дитина, коли представляється. Двоє дітей із досліджуваної групи ще не розмовляють, тому варіанти їхніх імен відсутні у зібраному матеріалі. Респонденти в анкетах зазначали, що діти вибирають варіанти імен залежно від мови спілкування та мови, якою розмовляє співрозмовник. У нашому випадку це пара українська – польська мови. Наведемо варіанти імен та уточнення до них згідно з записами в анкетах: *Алюшь/Алекс, Андрій, Антек, Аня, Богдана, Вероніка, Данііл, Діана, Емілія, Злата, К'яра, Леон, Ліліана, Мамвій, Мірек, Міша, Назар, Олек* (в польському середовищі)/ *Олесь* (в українському середовищі), *Орест, Поліна, Северин, Софія, Юра/ Юрій; Adrian, Anastazja* (якщо поляки)/ *Настя* (якщо українці), *Ania, Damian, Dawid, Eliza, George, Grzegorz* (рідше *Григорій*), *Julka, Katia, Мар'ян/ Marian, Mårgo* (для поляків)/ *Марго, Маргарита* (для інших), *Marta, Marysia, Nastia* (2), *Roma, Stanislaw, Żenia, Żeń* (польською)/ *Женя, Жень* (українською), *Yehor, Zòrian* (для поляків)/ *Зорян* (для інших).

Уточнення респондентів відображає особливості щоденного функціонування у дво- або багатомовній ситуації, зокрема дітей. Перемикання мовних кодів відбувається не лише на рівні зміни мови спілкування, а й самоідентифікації – вибір варіанту імені залежно від мови у різних ситуаціях.

Тут спостерігаємо кілька явищ адаптації імен співрозмовниками за різних обставин, зокрема: в освітніх інституціях, як до них звертаються та як діти представляються. Проаналізований вище матеріал показує, що імена та їхні варіанти значною мірою зазнають адаптації в офіційній ситуації, натомість вибір варіанту для представлення свідчить про усвідомлення дітьми зміни мови ситуації чи співрозмовника. Це підтверджують і додаткові примітки. Наведемо їх в авторському варіанті з незначними власне мовними виправленнями: *Юрій, Женя, Мар'ян – наші діти всі троє природно почуваються українцями в польському середовищі, їм комфортно з їхніми іменами; Марсель – треба пильнувати, щоб польською мовою писали ім'я через S, а не C (таке написання адаптовує ім'я до польського імені Marcel – М.Р.); Зорян – поляки завжди питають про походження імені (для них воно милозвучне); Ліліана – з універсальним ім'ям дитині набагато легше презентувати себе і заводити друзів; Єгор – Igor, Jerzy, Jegor – такі варіанти вживали при звертанні, недочували, коли дитина представлялася. Ім'я сприймалося як екзотичне. Дитина намагалася адаптувати під місцевий варіант, але згодом (у шкільному віці) обрала класичний первинний варіант імені і повсякчас виправляє всіх, хто неправильно його вимовляє; Орест – нетипове ім'я ані в польських реаліях, ані в Україні дало можливість і в одному, і в другому середовищі почуватися комфортно; Женя – найчастіше вдома відгукується на Женяшур Хижий Яшур. Колеги іноді дразнять Eużeniusz (але Жень не має нічого проти, він тоді просить звернути увагу на свою схожість з Євгенієм Савойським); Мар'ян – не любить зменшувальних форм, тому не Мар'янчик/Marianek, а “я твоя малесенька кицяня квіточка Мар'ян!”; Софія – дитина завжди називає українську версію свого імені, ніколи не вживає польського варіанта Zosia; Михайло – завжди наполягає на тому, що він Міша, а не Міхал. Виправляє співрозмовника, щоб звук /ш/ був твердішим (Міша, а не Мішя); Діана – була здивована, що часом її ім'я вимовляють як Діана або Даяна; Северин – польською мовою часто називають сина Ксавери; Марія – ім'я дитини відразу адаптоване до польської антропонімної системи; Андрій – син хотів би, щоб його називали Андрій, тому в неофіційних документах використовуємо варіант Andrjй. З огляду на транслітерацію польською мовою часто використовують відмінкові форми Andrjй'ego, Andrjй'ети. Вчителям у школі доводиться пояснювати, що транслітерація не передає правильного звучання імені. Більшість іде на зустріч і пише його ім'я Andrjй (в неофіційному форматі); Матвій – наголошує своє ім'я частіше на першому складі, згідно з правилами польської мови; Антоній – українці, особливо російськомовні, чомусь вперто хочуть називати дитину Антон, що мене особисто дуже дратує і я постійно роблю зауваження, що сина звати Антоній, Вікторія Анна – імена часто зустрічаються в обох мовах, тому відмінних варіантів мало; Георгій – сина називали на честь дідуся, і незалежно*

від країни народження чи проживання ми називали б його Джорджем; Емілія – донька не любить, коли її називають лагідно або вживають зменшувально-пестливу форму. Просить називати її Емілією; Анна – nie lubi, kiedy mówimy do Niej Anna.

Додаткові примітки до анкети підтверджують, що батьки/опікуни з досвідом еміграції та проживання в іншомовному середовищі по-іншому дивляться на імена своїх дітей: вибирають так звані універсальні імена, особливо, якщо є досвід адаптації імені старшої дитини, звертають увагу на вимову та наголос, на форму запису офіційного варіанту та, залежно від обставин, зберігають прийняту в Україні транслітерацію або змінюють відповідно до польського правопису. Ім'я набуває додаткового соціального та культурного значення – через ім'я підкреслювати своє походження в іншій країні або змінити форму імені як один із чинників асиміляції в чужомовному середовищі.

4. Висновки

Отже, запропоноване дослідження, здійснене в рамках соціономастичної мікророзвідки, – це перший крок до аналізу антропонімної системи в умовах еміграції на прикладі іменника українських двомовних/багатомовних дітей, які проживають або народилися у Польщі у 2012–2024 рр. Нова хвиля еміграції з України, яка набула величезних масштабів внаслідок російської агресії на українських землях, спричинила те, що сотні тисяч дітей опинилися за кордоном, зокрема й на території Польщі. Мовна адаптація – це один із чинників проживання в іншомовному середовищі. Поруч із вивченням нової мови постає проблема презентації себе в цих умовах. Тому ім'я як знак ідентифікації та ідентичності відіграє ключову роль. Зібраний шляхом анонімного анкетування матеріал засвідчує, що імена, як й інші мовні одиниці, зазнають інтерференції з боку польської мови як мови середовища. Серед найвагоміших явищ варто виокремити зміни у вимові імен, зокрема: застосування парокситонічного наголосу за аналогом до польської мови, творення демінутивних форм за моделлю польської та англійської (меншою мірою) мов, вибір форми запису імені в офіційних документах та неофіційній сфері, вибір дитиною форми, коли представляється – послідовно використовує варіант з українського іменника (наприклад, Андрій), вибирає форму залежно від мови ситуації спілкування (наприклад, Олесь/ Olek), або вибирає варіант, притаманний чи більш прийнятний для домінантної мови середовища (наприклад, Dawid). Проведене дослідження на матеріалі імен дітей в умовах польсько-української двомовності демонструє спектр явищ, які виникають і в інших мовних середовищах. З огляду на міграційні процеси в сучасному світі риси імен, набуті в умовах еміграції, можуть переноситися й на питомо

український ґрунт у випадку повернення з-за кордону чи переїзду в третю країну. Набуті нові риси особової назви стають невід'ємною частиною ідентифікації носія імені. Досвід проживання в іншомовному середовищі формує нові риси дитини як двомовної особистості, що впливає на її розуміння і трактування себе, а отже на її визначення своєї ідентичності, невід'ємною частиною якої є ім'я.

Бібліографія

- Дуда, Л. (2020). *Імена львів'ян першої половини ХХ ст. Частотний словник-довідник*. Дрогобич: Коло.
- Осташ, Р. (1996). Динаміка власних особових імен на Наддністрянщині, *Ономастика східних слов'ян: тези доповідей наукового семінару*. Київ. (с. 56–57).
- Свистун, Н. (2017). *Динаміка антропонімікону м. Тернополя ХІХ-ХХ ст.: монографія*. Тернопіль: Крок.
- Скрипник, Л., Дзятківська Н. (2005). *Власні імена людей: словник-довідник*. Київ: Наукова думка.
- Трійняк, І. (2005). *Словник українських імен*. Київ: Довіра.
- Чучка, П. (2011). *Слов'янські особові імена українців: історично-етимологічний словник*. Ужгород: Ліра.
- Ainiala, T. (2016). Names in Society. In: Hough, C. (ed.). *The Oxford Handbook of Names and Naming*. Oxford. (p. 371–381).
- Aksholakova, A. (2014). Proper Name as a Clue Symbol of Identity, *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 112. (p. 465–471).
- Aldrin, E. (2017). Creating identities through the choice of first names. In: Ainiala, T., Östman, J. R. (ed.). *Socio-onomastics: The Pragmatics of Names*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. (p. 45–68).
- Alhaug, G., Saarelma, M. (2017). Naming of children in Finnish and Finnish-Norwegian families in Norway. In: Ainiala, T., Östman, J. R. (ed.). *Socio-onomastics: The Pragmatics of Names*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. (p. 69–92).
- Allport, G.W. (1961). *Pattern and growth in personality*. New York: Holt, Rinehart&Winston.
- Митнік, І. (2010). *Антропонімія Волині в ХVІ–ХVІІІ віку*. Warszawa: Katedra Ukrainistyki UW.
- Митнік, І. (2019). *Імиєннїцтво земі чєлмскієй в ХV–ХVІІ віку*. Warszawa-Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Митнік, І. (2014). Interferencja międzyjęzykowa w imiennictwie ziemi chełmskiej na tle kontaktów polsko-ukraińskich w dawnej antroponimii, *Тенденції розвитку української лексики та граматики*, за ред. І. Кононенко, І. Митнік, С. Романюк, ч. I, seria „W kręgu języka, literatury i kultury”, t. III, Warszawa: Wydawnictwo UW. (s. 168–187).